

OILA INSTITUTINING JAMIYAT BARQARORLIGIDAGI O‘RNI VA AHAMIYATI

Habibjonova Nodira Shavkat izi

Namangan davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

G-mail: habibjonovanodira@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9755-4286>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18985410>

Annotatsiya. Mazkur maqolada oila instituti jamiyat barqarorligini ta’minlovchi asosiy ijtimoiy tayanch sifatida ijtimoiy-falsafiy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Oilaning shaxs tarbiyasi, axloqiy qadriyatlar shakllanishi, ijtimoiy munosabatlar izchilligi va fuqarolik mas’uliyatini rivojlantirishdagi o‘rni yoritiladi. Shuningdek, oila barqarorligi bilan jamiyat taraqqiyoti o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik ochib berilib, zamonaviy ijtimoiy jarayonlar sharoitida oilani mustahkamlashning nazariy ahamiyati asoslab beriladi.

Kalit so‘zlar: oila instituti, oilaviy tarbiya, ijtimoiy kapital, axloqiy qadriyat, demografik barqarorlik, shaxs kamoloti, ma’naviyat, huquqiy madaniyat, fuqarolik jamiyati.

Аннотация. В данной статье институт семьи анализируется с социально-философской точки зрения как основная социальная опора, обеспечивающая стабильность общества. Освещается роль семьи в воспитании личности, формировании нравственных ценностей, последовательности общественных отношений и развитии гражданской ответственности. Также раскрывается неразрывная связь между стабильностью семьи и развитием общества, обосновывается теоретическое значение укрепления семьи в условиях современных социальных процессов.

Ключевые слова: институт семьи, семейное воспитание, социальный капитал, нравственные ценности, демографическая стабильность, личностное развитие, духовность, правовая культура, гражданское общество.

Abstract. In this article, the institution of the family is analyzed from a socio-philosophical point of view as the main social support that ensures the stability of society. The role of the family in the upbringing of the individual, the formation of moral values, the consistency of social relations, and the development of civic responsibility is highlighted. Also, the inextricable link between family stability and the development of society is revealed, and the theoretical significance of strengthening the family in the context of modern social processes is substantiated.

Keywords: family institution, family upbringing, social capital, moral values, demographic stability, personal development, spirituality, legal culture, civil society.

Oila instituti jamiyatning eng qadimiy va eng barqaror ijtimoiy tayanchi hisoblanadi. Inson hayotga qadam qo‘ygan ilk kundan boshlab o‘zining ijtimoiylashuv jarayonini aynan oila bag‘rida boshlaydi. Til o‘rganish, odob-axloq qoidalarini anglash, muloqot qilish, mehnatga munosabat bildirish, mas’uliyatni his etish kabi muhim ijtimoiy ko‘nikmalar oilaviy muhitda shakllanadi. Shu jihatdan oila shaxs hayotining boshlang‘ich maktabi bo‘libgina qolmay, uning jamiyatdagi o‘rnini belgilovchi muhim institut sifatida namoyon bo‘ladi. Oila faqat shaxsiy hayot doirasi bilan chegaralanmay, balki jamiyatning umumiy taraqqiyotiga, ijtimoiy tartibga va barqarorlikka bevosita ta’sir ko‘rsatadigan muhim mexanizm vazifasini bajaradi. Jamiyatda tinchlik, hamjihatlik va kelajakka bo‘lgan ishonch darajasi ko‘p jihatdan oilalarda hukm surayotgan ijtimoiy-ruhiy muhitga bog‘liq bo‘ladi.

Ijtimoiy barqarorlik tushunchasi jamiyat a’zolari o‘rtasidagi munosabatlarning izchilligi, huquqiy va axloqiy me’yorlarning amalda ishlashi, nizolarning keskinlashmasdan murosa va kelishuv asosida hal etilishi, o‘zaro hamkorlik va ishonch muhitining saqlanishini anglatadi. Mazkur barqarorlikning shakllanishida oila birlamchi va hal qiluvchi maktab sifatida xizmat qiladi. Farzandlar oilada nafaqat moddiy ehtiyojlari qondiriladi, balki ular o‘zgalarning haqqini tan olish, burchni his etish, hurmat va sabr-toqat ko‘rsatish, bag‘rikenglik va mas’uliyat kabi muhim qadriyatlarni amaliy hayot orqali o‘zlashtirib boradi. Agar oilaviy tarbiya puxta va izchil bo‘lsa, jamiyat miqyosida ham huquqiy madaniyat, fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy intizom yuqori darajada shakllanadi. Bu esa ijtimoiy tartibning mustahkamlanishiga va barqaror rivojlanishga xizmat qiladi.

Jamiyatning me’yoriy tizimi doimiy ravishda oila orqali qayta ishlab turiladi va boyitiladi. Kattakichikni e’zozlash, ota-onaga hurmat, qarindoshlik rishtalarini qadrlash, muhtojlarga yordam berish,

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

jamoaviylik va birdamlik kabi an’analar avvalo oilaviy muhitda shakllanib, keyinchalik jamiyat hayotiga singib boradi. Ushbu me’yorlar avloddan avlodga uzatilishi natijasida jamiyatning umumiy axloqiy maydoni mustahkamlanadi. Aksincha, axloqiy me’yorlar zaiflashgan, oilaviy tarbiya sustlashgan muhitda ishonchsizlik kuchayadi, mayda nizolar ko‘payadi va ijtimoiy birlashuv susayadi. Bunday holatlar jamiyat barqarorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatib, ijtimoiy ziddiyatlarning kuchayishiga olib kelishi mumkin. Shu bois oila institutining barqarorligi jamiyatdagi axloqiy muvozanatni saqlab turuvchi, ijtimoiy totuvlik va barqaror taraqqiyotni ta’minlovchi muhim omil sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Barqaror jamiyatda ijtimoiy kapital yuqori bo‘ladi, ya’ni odamlar bir-biriga ishonadi, hamkorlik qiladi, jamoa manfaatini tushunadi. Ijtimoiy kapitalning dastlabki manbai sifatida oila alohida o‘rin tutadi. Ota-onaning halolligi, so‘zida turishi, mehnatga munosabati farzand qalbida ishonch va mas’uliyat tuyg‘usini uyg‘otadi. Keyinchalik bu fazilatlar maktabda, ish joyida, mahallada ham namoyon bo‘lib, jamiyatdagi o‘zaro hurmat va ishonch muhitini kuchaytiradi.

Oila iqtisodiy barqarorlikning ham muhim bo‘g‘inidir. Ko‘plab iqtisodiy qarorlar aynan oilada qabul qilinadi, masalan, xarajat va daromadni rejalash, ta’limga sarmoya qilish, uy-joy masalalarini hal etish, jamg‘arma to‘plash kabi masalalar oila doirasida boshqariladi. Barqaror oilalarda mehnatga rag‘bat, kasb-hunar egallashga intilish kuchli bo‘ladi. Natijada jamiyatda ishbilarmonlik, tartibli iqtisodiy xulq, mas’uliyatli iste’mol madaniyati shakllanadi. Aksincha, oilaviy beqarorlik ko‘pincha iqtisodiy risklarni oshiradi, ijtimoiy yordamga ehtiyojni ko‘paytiradi va kambag‘allikning avloddan avlodga o‘tishiga sharoit yaratishi mumkin. Tarbiya masalasi oila va jamiyat barqarorligi o‘rtasidagi eng muhim ko‘priklardan biridir. Oila farzandga nafaqat bilimga munosabatni, balki xulq-atvor mezonlarini ham singdiradi. Mehr, intizom, mehnatsevarlik, vatanparvarlik kabi tushunchalar quruq gap sifatida emas, kundalik hayot tajribasi orqali o‘zlashtiriladi. Ota-ona bir-biriga hurmat bilan muomala qilsa, farzand ham murosa va muloqot madaniyatini o‘rganadi. Shunday qilib, oila ijtimoiy nizolarni kamaytiradigan, agressiya va zo‘ravonlikka qarshi ichki immunitetni shakllantiradigan makon bo‘lib xizmat qiladi.

Huquqiy madaniyatning yuksalishi ham ko‘p jihatdan oiladagi tarbiyaga taqaladi. Qonunga itoat, birovning haqiga tajovuz qilmaslik, tartib-qoidalarga amal qilish odatlari avvalo oilada shakllanadi. Masalan, vaqtni qadrlash, navbatni hurmat qilish, mas’uliyatli va’dalar berish, haq-huquqni bilish va hurmat qilish kabi ko‘nikmalar oilaviy munosabatlarda ko‘rinadi. Shaxs bu ko‘nikmalarni ichki e’tiqod darajasiga yetkazsa, jamiyatda huquqbuzarlik kamayadi, ijtimoiy boshqaruv tizimi barqarorroq ishlaydi. Demografik barqarorlik oila institutisiz tasavvur etib bo‘lmaydi. Aholining tabiiy o‘sishi, avlodlar almashinuvi, mehnat resurslarining yangilanib borishi kabi jarayonlar oilaning salohiyatiga bog‘liq. Biroq demografiya faqat tug‘ilish soni bilan cheklanmaydi, farzandlarning sog‘lom ulg‘ayishi, ta’lim olishi, kasb egallashi ham muhimdir. Bu yerda oila farzandlar uchun asosiy parvarish va nazorat, ruhiy qo‘llab-quvvatlash manbai bo‘ladi. Sog‘lom avlod tarbiyasi jamiyatning ertangi barqarorligini belgilab beradi. Psixologik barqarorlik ham jamiyat tinchligining ajralmas qismidir. Inson ruhiy totuvlikni his qilsa, u mehnatda unumdor, muloqotda vazmin, muammolarni hal etishda oqilona bo‘ladi. Oila a’zolarining bir-birini qo‘llab-quvvatlashi, dardini tinglashi, qiyin vaziyatda yonida bo‘lishi stress va tushkunlikning oldini oladi. Ruhiy mustahkam shaxslar ko‘paygan sari jamiyatdagi tajovuzkorlik, umidsizlik va ijtimoiy befarqlik kamayadi. Shu ma’noda oila insonning ruhiy salomatligini asraydigan ijtimoiy maktabdir.

Mahalla, ta’lim muassasalari va boshqa jamoat institutlari bilan oila o‘rtasidagi hamkorlik jamiyat barqarorligini yanada kuchaytiradi. Farzand tarbiyasida oila yolg‘iz qolib ketmasligi, atrofdagi ijtimoiy muhit bilan uyg‘un ishlashi muhim. Mahalla oilalarning muammolarini erta ko‘rib, maslahat va ko‘mak berishi, maktab esa ota-ona bilan hamkorlikda tarbiyaviy ishlarni kuchaytirishi mumkin. Oila va jamoa bir yo‘nalishda harakat qilsa, ijtimoiy nazorat sog‘lom shaklga kiradi, yomon illatlar erta bosqichda bartaraf etiladi. Zamonaviy davrda oilaga ta’sir qilayotgan omillar ko‘payib bormoqda. Axborot oqimi, ijtimoiy tarmoqlar, migratsiya, shahar hayotining tezlashuvi, iste’mol madaniyatining kuchayishi oilaviy munosabatlarga ham yangi sinovlar olib kiradi. Ba’zan individualizm kuchayib, oila a’zolari o‘rtasidagi muloqot kamayadi, bir-birini tinglash, murosa qilish ko‘nikmalari susayadi. Bunday holat jamiyat barqarorligiga ham salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin, chunki oiladagi uzilishlar ijtimoiy himoya tizimiga bosimni oshiradi, farzandlar tarbiyasida bo‘shliq paydo qiladi.

Ayol va erkakning oiladagi mas’uliyati masalasi ham barqarorlik bilan bevosita bog‘liq. Oilada vazifalar adolatli taqsimlangan, bir-birining mehnati qadrlangan muhitda kelishmovchiliklar kamroq bo‘ladi. Ota-onaning hamkorlikdagi qarorlari farzandga tenglik, hurmat va mas’uliyat namunasi bo‘lib ko‘rinadi [4]. Bunda faqat moddiy ta’minot emas, balki mehr, tarbiya, ta’limga e’tibor, ruhiy qo‘llab-

“Ilmiy tadqiqotlarni amaliyotga joriy qilishning muammo va yechimlari” mavzusidagi onlayn xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. NamDU - 2026-yil 20-21-fevral

quvvatlash kabi jihatlar ham muhim. Oila ichida hamjihatlik bo‘lsa, u jamiyatning umumiy hamjihatligiga ko‘chadi. Nizolar har qanday oilada uchrashi mumkin, ammo barqarorlikni belgilaydigan omil nizoning mavjudligi emas, uni hal etish madaniyatidir. Muloqotga kirisha olish, bir-birini ayblash o‘rniga muammoni tahlil qilish, o‘zaro kechirim va sabr kabi fazilatlar oilani mustahkamlaydi. Oilaviy nizolar to‘g‘ri boshqarilmasa, ajrimlar ko‘payishi, farzandlar ruhiyatida jarohatlar paydo bo‘lishi, kengroq ijtimoiy muammolar kelib chiqishi mumkin. Shuning uchun oilalarda nizolarni tinch yo‘l bilan hal etish ko‘nikmalarini targ‘ib qilish jamiyat barqarorligi uchun ham amaliy ahamiyatga ega.

Oila institutining jamiyatdagi ahamiyati uning madaniy uzviylikni ta‘minlashida ham ko‘rinadi. Milliy urf-odatlar, marosimlar, tilga hurmat, tarixiy xotira ko‘pincha oilada saqlanadi va uzatiladi. Oilada ota-bobolar tajribasini eshitib ulg‘aygan farzand o‘zligini anglaydi, jamiyatga begonalashmaydi, o‘z madaniyatini qadrlaydi. Bu esa jamiyatda ma‘naviy bo‘shliq paydo bo‘lishining oldini oladi va turli ekstremal g‘oyalarga berilib ketish xavfini kamaytiradi [5]. Barkamol shaxsni tarbiyalash oila va jamiyat barqarorligi o‘rtasidagi uzluksiz zanjirdir. Barkamol shaxs o‘z manfaatini jamiyat manfaatidan ajratmaydi, o‘z hayotini tartibga sola oladi, muammolarni qonuniy yo‘l bilan hal qiladi, bilim va mehnat orqali yuksalishni maqsad qiladi. Bunday shaxslar ko‘paygan sari jamiyat taraqqiyoti izchil bo‘ladi, nizolar va keskinliklar kamayadi. Oila esa barkamol shaxsni shakllantirishning eng birlamchi maydoni bo‘lgani uchun, unga e‘tibor strategik masala sifatida qaraladi.

Xulosa qilib aytganda, oila instituti jamiyat barqarorligining markaziy omillaridan biri bo‘lib, axloqiy me‘yorlar, ijtimoiy kapital, demografik taraqqiyot, huquqiy madaniyat, ruhiy salomatlik va iqtisodiy mas‘uliyat kabi yo‘nalishlarda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Oilalar mustahkam bo‘lsa, jamiyatda ishonch va hamjihatlik kuchayadi, ijtimoiy muammolarni oldini olish osonlashadi, kelajak avlodning salohiyati yuqori bo‘ladi. Shu bois oilani qo‘llab-quvvatlash, oilaviy tarbiyani kuchaytirish va oilaviy munosabatlarda sog‘lom madaniyatni targ‘ib qilish jamiyat barqarorligini ta‘minlashning eng samarali yo‘llaridan biri hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jovbo‘riyev. J.T. Globallashuv jarayonida yoshlarda yuzaga keladigan muommolar va oilaviy munosabatlarga tasiri. Pedagogik islohotlar va ularning yechimlari, 2025. – B. 232-236.
2. Karimov F.Sh. Oila tarbiyasi va ma‘naviy qadriyatlar. Лучшие интеллектуальные исследования, 2025. – С. 371-377.
3. Mambetiyarova V., Soyunova M. Oilada ota-ona va farzand munosabatlari. Global Science Review, 2025. – С. 201-206.
4. Ростовская Т.К. Традиционные семейные ценности в контексте российской истории. – Москва, 2016. – С. 14.
5. Zuxriddinov K.M. Qadriyatlar oila barqarorligini ta‘minlash omili sifatida. Ijodkor o‘qituvchi, 2024. – B. 1-4.